

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Richardi Arsdekin Soc. Jesu Sac. Theol. Professoris.
Theologia Universa**

Archdekin, Richard

Dilingae, 1687

De Titulis à Restitutione excusantibus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38477

virginitate nihil est restituendum. Hinc si stuprum manifestum occulturn, aut Matrimonium æque opulentum non impeditur, aut cum virginis consensu absque vi, vel fraude, vel Matrimonii promissione, patratum fuit, stupratori nulla restitutio incumbit. Quia in hoc casu violenti non est facta injuria; neque in priori casu damnum illatum est. *Lessius, Bonacina, Trullus &c.*

Idem est de eo, qui virginem solis blanditiis & precibus in consensum inflexit: nisi tamen preces fuerint conjunctæ cum minis, aut metu reverentiali, qualis solent esse ancillæ erga Dominum. *Trullus, &c.*

6. *Adulter & Adultera* tenentur reparare damnum, quod legitimæ proli ex adulterio nascitur. Non tenentur tamen ordinariè adultera declarare quod proles sit spuria, cum sua infamia. & domestica cum viro discordia. Quia bona fortunæ quibus privatur legitima proles debent cedere bono famæ, quo mater privaretur, cum hoc sit altioris ordinis. Nec proles tenetur matri affirmantem se spuriam esse, fidem adhibere.

Conari tamen debet mater quantum potest aliâ viâ damnum compensare, v. g. in utilitatem legitimæ prole familiariter diligentius administrando, de bonis propriis plus illi quam spurio distribuendo, denique, si idoneus sit, spurium inducendo ut restituta hæreditate fiat Ecclesiasticus, vel Religiosus. *Layman Lib. 3. Tract. 3. Part. 2. Cap. 14. Filiucius, Trull. &c.*

7. Eadem cum proportione dicenda sunt de adultero, quem contingit facilis à Restitutione excusari, sive qui damnum ab adultera compensandum credit, sive qui raro potest certò scire spurium à se, non ab alio, procreatum esse. *Bonacina, Trull. Lessius Lib. 2. Cap. 10. Diss. 6.*

8. Pro læsione famæ, æqualis fama restituenda est. Quando ea reddi non potest, non teneris per pecuniam aut alia bona inferioris ordinis illam compensare; & idem est de aliis bonis spiritualibus. Potes tamen per sententiam judicis ad talem Restitutionem obstringi.

9. Si ex detractone famæ sequantur alia damna fortunæ, v. g. impediendo ab officio, beneficio, lucro &c. detractor obligatur ad æstimationem damni secuti ex morali prudentum judicio, uti patet ex dictis §. 1.

10. Revelare alterius crimen quod notorium est, jure, famâ, vel facto, etiam in alio loco ubi ignoratur, non est contra justitiam. Secus est de crimine in privata domo coram paucis commissio. Quia qui hoc admisit, nondum ad famam suam alio loco jus admisit.

11. Illicita est compensatio famæ talis, ut si aliquis suam famam læserit, tu possis vicissim illum infamare. Quia illa esset manifesta vindicta, quam nemo privatâ auctoritate exercere potest. Si tamen nequeas injustam infamam aliâ viâ avertere, licitum est aliquem alterius defectum occultum propalare, v. g. quod antea fuerit deprehensus in mendacio, aut perjurio. Quia hoc tantum est cum moderamine inculpatae tutelæ famam suam defendere. Ad hanc præcisè defensionem licitum esse alienas litteras aperire, docet *Peyrinus, Diana P. 3. Tr. 6. Resol. 55.*

12. Si quis suadendo aliâve ratione Religiosum ad apostasiam induxit, tenetur ex justitia illi reditum suadere, & Monasterio aut Collegio compensare commoda, quæ ex illius bonis, aut industria provenitura videbantur.

Qui conscientis obligationis potest in vita restituere, non vult tamen id præstare nisi in articulo mortis, aut post mortem per hæredes, absolvi non potest. Quia ha-

bet actualem voluntatem perseverandi in statu peccati, *Bonacina, Salas, Layman, Trull. Cap. 14. Diss. 11.*

§. IV.

Quanam excusent à Restitutione?

EX parte *Creditoris* regula generalis est, primò; Quandocumque creditor rationabiliter contentus esse debet ut Restitutio differatur potest ea differri, licet creditor ille sit invitus. Quando autem contentus esse debeat, colliges ex dicendis. Ita cum communi *Secius, Navarrus, &c.*

1. Si creditor cui faciendi est Restitutio, ostenderit saltem implicite se obligationem illam remittere, v. g. reddendo vel lacerando chirographum, per hoc remissa esse censetur, modò id fecerit liberè, non verò vi, metu, aut fraude inductus.

2. Si solutio æquivalens præstita sit alteri, cui creditor erat obligatus, excusat debitorem in foro conscientiarum, modò cautela adhibeatur ne creditor cogatur denuòolvere, *Bonacina &c.*

3. Si creditori facta est compensatio per operam, aut expensas in procuracione officii, aut beneficii æquivalentis.

4. Omitti potest Restitutio quamdiu constat quod creditor sit pecuniâ, v. g. mutuo datâ, abufurus ad grave peccatum, nisi ex omissione illa gravius malum timeatur.

Ex parte *Debitoris*, primò excusatur in foro conscientiarum à compensatione damni, qui illud intulit sine gravi culpa Theologica, id est, sine peccato mortali, nisi aliud pactus sit, vel inde factus fuerit ditior. Hinc excusatur à restitutione damni, qui in subita ira alium occidit sine advertentia sufficienti ad peccatum mortale &c.

Qui autem advertens ex sua actione periculum damni secuturi, omittit in eo præcavendo diligentiam, quam homines similis conditionis adhibere solent, tenetur compensare damna, quæ inde actu sequuntur. In foro autem externo tantum habetur ratio culpæ juridicæ, quæ dividitur in latam, levem, & levissimam, neque requirit offensam mortalem ut cogit ad restitutionem.

1. Excusatur qui ad restituendum est impotens servatâ status sui justâ decentiâ, v. g. non tenetur civis primarius abjicere se ad artem mechanicam: nec mechanicus artis suæ instrumenta divendere; sed sufficit per partes tantum solvere quantum supra statum lucrari potest. Nisi tamen illi suâ culpâ, & per vitam prodigam ad illam status sui amissionem devenierint. *Bonacina, Layman &c.*

Adde, nisi ipse Creditor ex dilatione solutionis æquale damnum subire cogatur. Debet enim debitor potius illud incommodum sustinere quam creditor, cum res debita ad hunc jure pertineat. Et idem dicendum est, si status debitoris constatur, non ex rebus propriis, sed à creditore acceptis. Has enim restituendo, tantum censetur debitor ad statum proprium & suis mediis convenientem redire.

2. Excusatur debitor si nequeat restituere absque periculo animæ suæ, vel suorum, v. g. prostituendo filias quæstui meretricio, filios latrocinii, lapsam desperationi &c.

3. Si non possit restituere absque periculo vitæ, aut notabili jacturâ suæ famæ. Quia non tenetur plus damni sustinere solvendo, quam alteri inferat omitendo.

4. Si restituendo debeat creditor subire damnum

nota-

notabiliter gravius quam sit ipsum debitum. etiam si fuisset contractum ex delicto.

6. Quando rem teneris restituere pauperibus, potes illam tibi applicare; si juxta tuum statum sis pauper. Quia ipse debitor non debet esse deterioris conditionis quam alii pauperes. *Layman &c.*

7. Excusat juxta leges *Cessio honorum*: Jure enim constitutum est, ut qui tam multa contraxit debita ut nequeat satisfacere, possit bona sua relinquere in manibus creditorum, & sic manere liber, etiam in foro interno, retentis tantum artis suae instrumentis, & rebus ad sustentationem necessariis. Si tamen postea redeat ad pinguiorem fortunam ad Restitutionem obligatur. Ex lege, *cum & filii qui boni. Navarra, Lessius, Bonacina &c.*

8. Denique à Restitutione famæ *insuper* excusaris, si ab eo quem infamasti pari modo sis infamatus. Si ejus fama aliter sit recuperata. Si infamia jam abiit in obligationem. Si crimen occultum quod propalasti postea aliâ viâ factum sit publicum. Aut si illius, cujus crimen aperuisti, alia ejusmodi crimina sint satis publica; tunc enim illius fama parum aut nihil censetur imminuta.

QUÆRES. An pro debito quod non restituitur aut solvitur, licita sit compensatio, quando debitum non est certum, sed probabile tantum? Negat merito sententia communis. Quia una ex conditionibus requisitis ad justam compensationem dicitur esse, quod debitum sit liquidum, id est, de illo certo constet, vel saltem iudex declaraverit ad illum pertinere: & ita docet Vasquez, Molina, Suarez, Thomas Sanchez, Lessius *Lib. 2. de Justitia Cap. 12. Num. 58.* & plures alii quos refert Diana *Part. 7. Tract. 10. Resol. 16.*

Circa hanc resolutionem notari possunt considerationes quas movet Card. de Lug. *de Just. Disp. 16. Sect. 5. Num. 97.* ubi sic concludit: Quociescumque ergo probabilitas versatur circa ipsam compensationem, possum licite compensare occultè debitum sequendo aliquam opinionem probabilem, quæ dicat, non solum rem esse meam, sed me posse licite uti compensatione: & quoad hoc, inquit, omnes debemus convenire.

Strictior esse videtur opinio Matthæi de Moya in Selectarum Quæstionum parte altera ad *Tr. 6. Disp. 4. Quæst. 1. Pag. 326.* ubi sic ait: Quando ex utraque parte militat opinio probabilis, alia debitori, alia creditori favens, circa jus, vel circa factum ex cujus probationibus resultat opinio probabilis docens iudicem posse rem auctori applicare, non obstantibus probationibus pro reo factis, tunc opinio media mihi placet. Nimirum, quoties opinio utrique patri fuerit probabilis, vel sua cuique probabilior, ut frequenter evenit, licitam esse compensationem, non in toto, sed in medietate. Ratio est, quia quando jus duorum ad eandem rem est æquale, debet æquale esse utriusque emolumentum: in hoc enim nulli sit injuria, nullusque rationaliter in vitium esse potest, cum eadem sit utriusque fors, & unusquisque exponatur eidem periculo amittendi partem rem verâ sibi competentem, vel fortunæ lucrandi, quæ ad alium etiam pertinebat. Ergo justitia, quæ æqualitatem amat, rem inter utrumque dividendam dicitur. Hæc ulterius Moya pluribus confirmat, quæ loco citato expendi possunt.

Quomodo possit Catholicus excusari à Restitutione bonorum Ecclesiasticorum, eorumque fructibus male perceptis, vide supra Part. 3. Tract. 2. Cap. 5. Et quis possit dispensare, & sub qua conditione ut Laicus talia

bona retineat, *Ibid.* Denique, an & cui restituenda pretium simoniacè acceptum, vide Tract. 5. Cap. 1. de Simonia.

Quomodo per Compositionem cum Pontifice possit aliquis liberari à Restitutione, quando bona sunt certi Domini, aut quando hic propter hæresim, aut aliud grave delictum, meretur in pœnam, isto debito variari, videri potest, si res exigat, apud Lessium *de Just. Lib. 2. Cap. 16. Dubit. 11.*

CAPUT ULTIMUM.

Quando teneatur ad Restitutionem Judex, Advocatus, & Testis: & de forma in jure procedendi.

Iudex qui condemnat reum vel ex privata scientia vel ex cognitione per injuriam extorta, tenetur ad Restitutionem sive hæredibus, sive aliis quibus per hoc damnum intulit. Ita Navarra *Cap. 18. Num. 59.* Notus de secreto, *Membro 3. q. 1. Concl. 5.* Lessius *de Just. Lib. 2. Cap. 29. Dubit. 18.* Quia damnando ex certa scientia facit injuriam reo, cum sic non procedat competens Judex, nec ex vi officii talis potestas sit illi concessa. Quando etiam per injuriam extorquetur, ponit injustè causam damni inde secuti, ideoque tenetur illud reparare.

Censetur autem injustè crimen extorquere: 1. Si per se ipsum criminis inquisitionem incipiat, nulla præcedente infamia, aut denunciatione juridicâ, quæ inquisitioni viam aperiat. 2. Si tormentis, vel metu pro quo tormentorum Confessionem elicit, cum non adessent indicia idonea ad torquendum. 3. Si dolose duxit ad confitendum, ut promittendo illi impunitatem si crimen agnosceret, &c.

Sed in his observandum. Si Judici supplicante rationes ex quibus reum juridicè damnare poterat, non teneatur ad Restitutionem. Quia procedendo ex scientia privata, vel extorta, tantum injuria committitur in modo inferendi damni, non in illius substantiam, idem damnum ex alia ratione justè inferre poterit.

2. De *Advocati* obligatione dicendum, quando ipsius negligentia, aut imperitia, cliens justam causam amisit, tenetur huic refarcire damnum quod ipsi intulit. Quia lex Justitiæ requirit ut pro suo clientis negligentiam debitam adhibeat pro conditione causæ commissæ; ut si sit difficilis, aut magni momenti, per studii, & curæ applicare teneatur, quàm si sit facilis aut momenti minoris. Præterea ratione officii tenetur esse instructus peritiâ convenienti in illo jure, & munere quod exercet, cum pro idoneo Advocato se exponat, & pro qualitate personæ sic instructæ sibi incipiat: in quo si desit, pro ratione damni inde secuti ad Restitutionem obligatur.

Quando Advocatus defendit causam quam scilicet tenetur esse injustam, tenetur ad Restitutionem omnium damnorum quæ parti obveniunt ratione patrocinii illo suscepti, ut sunt expensæ in lite factæ, & alia quæ partem amisit: & si clientem cum bona fide procedentem non monuit de causæ injustitiâ, tenetur illi de damno de consecuto. Quia horum omnium se veram causam præbuit sive committendo, sive omitendo committendum sui officii, ad quod præstandum se tacite obligavit.

Quod si cliens monitus de causæ injustitiâ noluit illud defendere, tenetur adhuc Advocatus causam prosecutio-

Also
ki

The
log
D. 11